Eduskunta/
Lakivaliokunta

Lausuntopyyntönne 18.10.2018

Hallituksen esitys (HE 178/2018) eduskunnalle sakon muuntorangaistuksen määräämistä koskevan sääntelyn muuttamiseksi

Helsingin poliisilaitos käsittelee lausunnossaan esityksessä ehdotettua sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamista.

Kyseisellä muutoksella vahvistettaisiin lailla eduskunnan antamaan ponteen1 (EV 79/2008) perustuva poliisihallituksen vuonna 2014 antama ohje toistuvien rikkomusten käsittelystä. Ohjeen mukaan rikosasiaa tule käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä tilanteissa, joissa toistuva syyllistyminen rikkomuksiin osoittaa tekijässä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä. Näissä tilanteissa asiassa tulee ohjeen mukaan kirjata rikosilmoitus ja asia tulee toimittaa syyttäjälle syyteharkintaa varten. Ylärajana rangaistusvaatimuksen käyttämiselle pidetään ohjeessa lähtökohtaisesti kuutta rikkomusta yhden vuoden aikana. Käytännössä poliisin tulee siis ohjata sakkorikos syyttäjälle silloin, kun henkilö on syyllistynyt seitsemänteen samankaltaiseen rikokseen vuoden aikana. Poliisihallituksen ohjeistuksen mukainen toistuvien rikkomusten käsittely on Helsingin poliisilaitoksessa vakiintunutta päivittäistoimintaa.

Näpistykset ovat selvästi yleisimpiä toistuvasti tehtyjä rikoksia

Helsingissä kirjataan vuosittain noin 13 000 myymälänäpistysilmoitusta. Viimeisen puolen vuoden aikana niitä kirjattiin 6 000, joista reiluun neljännekseen todettiin syyllistyneen noin 100 henkilöä ja reiluun 10 %:iin vakavammassa rikoskierteessä olevat 20 henkilöä.

Näpistykset kasautuvat tyypillisesti samoille henkilöille. Helsingissä suuren osan myymälävarkauksista ja -näpistyksistä tekevät siis vain muutamat kymmenet ihmiset. Näitä ihmisiä yhdistävinä tekijöinä on erilaisten sosiaalisten ongelmien kasaantuminen, syrjäytyminen tai mielenterveyteen liittyvät ongelmat.

Poliisin havaintojen perusteella asianomistajat eivät aina ole halukkaita tuomioistuinkäsittelyyn vähäisissä rikosasioissa. Esimerkiksi erityisen vähäarvoisen omaisuuden näpistyksessä asianomistaja voi kokea, että tuomioistuinprosessi tarkoittaa käytännössä hänelle enemmän kuluja suhteessa siihen, mitä asiaan on järkevää käyttää. Tämä voi johtaa tilanteisiin, joissa vähäisiä omaisuusrikoksia jätetään mahdollisesti kokonaan ilmoitta-

[1] Ponnessa edellytettiin hallitusta valmistelemaan rangaistusmääräysmenettelyn käytön estävä sääntely toistuvasti samanlaisia rikoksia tekevien henkilöiden osalta.

HELSINGIN POLIISILAITOS
Pasilanraitio 11, PL 11, 00241 HELSINKI
kirjaamo.helsinki@poliisi.fi
Puh. 0295 470 011, Faksi 0295 411 622

matta poliisille, tai niistä ei vaadita rangaistusta prosessin raskauden ja sen asianomistajalle aiheuttamien välillisten kulujen vuoksi.

On vähintäänkin kyseenalaista, ovatko lakiehdotuksen tavoitteet yksin riittävä peruste sille, että määräysvalta rikosprosessin kulusta poistetaan asianomistajalta itseltään toistuviin rikkomuksiin syyllistyvien osalta. Tähän kysymykseen liittyy oleellisesti myös se, että jo nyt asianomistajalla on aina mahdollisuus osoittaa sakkoasia tuomioistuimeen pelkästään pidättäytymällä antamasta suostumustaan sakkomenettelyyn.

Ohjeen mukaista menettelyä on syytä arvostella erityisesti prosessiekonomisesta näkökulmasta

Yhden näpistyksen vaatima realistinen työpanos on useita tunteja. Poliisissa asian hoitaminen sisältää kenttäpartion, tutkintaa avustavan sihteerin, tutkijan ja tutkinnanjohtajan työn. Syyttäjän osalta työpanos silloin kun asia on edennyt esitutkintaan, sisältää syyttäjän ja sihteerin työn. Helsingissä on lukuisia näpistelijöitä, joilla on useita näpistysjuttuja vireillä koko ajan poliisissa, syyttäjällä ja käräjäoikeudessa, ahkerimmilla jopa 40 - 50. Helsingin syyttäjänviraston tietojen mukaan pääasiassa toistuviin näpistyksiin syyllistyneiden osalta ajalla 1.1.2018 - 31.10.2018 syyte on nostettu 870 tapauksessa, 260 tapauksessa syyttäjä on tehnyt syyttämättäjättämispäätöksen (konkurrenssi) ja rajoittanut esitutkinnan 1 500 tapauksessa (konkurrenssi ja rikoksen vähäisyys).

Täysimittainen esitutkinta ja tuomioistuinkäsittely eivät ole vastaus ongelmien ratkaisuun

Koska vaikeista sosiaalisista ongelmista kärsivät ihmiset tukkivat pahoin poliisin ja muidenkin rikosprosessiin osallistuvien töitä pyrkii Helsingin poliisilaitos estämään toistuvien rikkomusten tekemistä ja saamaan jatkossa toistuvasti näpistysrikoksiin syyllistyviä sosiaalipalveluiden piiriin.

Rikoksien ennalta estämiseksi on aktiivinäpistelijöitä otettu kiinni ja pidetty säilössä niin kauan kuin kulloinkin on ollut todennäköistä, että tämä syyllistyisi heti kohta uudelleen lain tarkoittamaan rikokseen. Helsingissä poliisi ottaa henkilöitä rikoksilta ja häiriöiltä suojaamiseksi kiinni vuosittain yli 6 000 kertaa ja kiinniotetuista osa on juuri näpistysrikosten uusijoita.

Helsingin poliisin vuonna 2014 asettama Rikosprosessien kehittämisryhmä, jossa poliisin lisäksi jäseniä on Helsingin syyttäjänvirastosta, käräjäoikeudesta sekä jäsenet asianajajaliitosta ja Helsingin oikeusaputoimistosta, kehittää yhdessä Helsingin kaupungin kanssa menetelmiä, joiden kautta vakavissa rikoskierteissä olevia aktiivinäpistelijöitä saataisiin sosiaalipalveluiden piiriin. Tätä tarkoitusta varten on jo mietitty muun muassa, miten poliisi ilmoittaisi sosiaalitoimelle näpistelijöistä. On ilmennyt, että poliisin aktiivinäpistelijöiden listassa on ollut henkilöitä, joiden ensisijaiset etuudet eivät ole olleet kunnossa ja ainakin osa näistä henkilöistä voisi hyötyä siitä, että sosiaalitoimi tekisi heille tilannearvion ja sosiaalityön suunnitelman, ja näin ollen asiakkaan tilannetta edistämällä pyrkisivät vaikuttamaan rikolliseen käyttäytymiseen.

Lopuksi

Koska lakiehdotuksella on suora liityntä siihen, että etenkin tiettyjen sakkouhkaisten kriminalisointien tosiasiallinen rangaistus muuttuisi lisääntyvässä määrin tosiasiallisesti vankeusrangaistukseksi, on kyseenalaista, täyttääkö ehdotus Ultima ratio -periaatteesta johtuvan ajatuksen rikosoikeudellisten keinojen välttämättömyydestä ja viimesijaisuudesta. Poliisin käsitys on, että toistuviin rikkomuksiin syyllistyvien kohdalla on usein pikemminkin kyse laajemmasta elämänhallinnan puutteesta ja tästä heijastuvasta välinpitämättömyydestä yhteiskunnan normeja sekä usein jopa omaa hyvinvointia kohtaan, kuin syvällisemmästä tietoisesta piittaamattomuudesta erityisesti kriminalisointeja kohtaan. Toistuviin näpistyksiin syyllistyvien ihmisten käyttäytymiseenkään rangaistuksen ankaruudella ei siis peloteuhan kautta ole suurta vaikutusta.

Poliisipäällikkö
Poliisikomentaja Tomi Vuori

Apulaispoliisipäällkkö Heikki Kopperoinen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 05.11.2018 klo 20:23. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Liitteet

Jakelu

Tiedoksi